

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตั้ง " โครงการหลวง " เพื่อแก้ปัญหาปลูกฝิ่นและการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา ซึ่งมีพฤติกรรม" ถางและเผา " โดยส่งเสริมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีและถาวร โดยการปลูกพืชผักและไม้ดอกเมืองหนาว พืชทดแทนฝิ่น

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมพื้นที่ต่างๆ ของภาคเหนือ ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง มีพื้นที่ทำกินน้อยชาวเขาเร่ร่อนกลางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย เคลื่อนย้ายไปตามที่ต่างๆ โดยเฉพาะชาวเขาบางกลุ่มนิยมปลูกฝิ่นเพื่อการค้า ซึ่งในสมัยก่อนการค้าฝิ่นยังไม่มีกฎหมายห้ามการผลิตและจำหน่าย ประกอบกับการลักลอบแปรสภาพฝิ่นเป็นยาเสพติดร้ายแรงเพื่อมอมเมาเยาวชนของชาติ ทำให้การปลูกฝิ่นเป็นอาชีพที่ทำรายได้อย่างมาก ด้วยพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใยว่าการปลูกฝิ่นจะเป็นปัญหาร้ายแรงของประเทศและของโลก จึงทรงริเริ่มดำเนินงาน โครงการหลวง เพื่อพัฒนาชาวเขาตั้งแต่ปี 2512 ทรงให้ความสำคัญกับงานค้นคว้าวิจัยพืชเมืองหนาว ทดแทนฝิ่นก่อให้เกิดสถานี ทดลองเกษตรหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขึ้นหลายแห่งกระจายอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน แม่ฮ่องสอน และพะเยา

หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวงได้เคยทรงบันทึกเรื่องลูกท้อไว้ในหนังสือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและโครงการหลวง ความตอนหนึ่งว่า "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงขับรถพระที่นั่งไปบ้านแม่หวดดอยปุยใกล้พระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ และได้ทอดพระเนตรต้นท้อ (Peach) ที่แม่หวดกำลังพันธุ์ดีมาต่อกับต้นตอพื้นเมืองตามโครงการแต่ปีก่อน และมีรับสั่งถามเจ้าของว่าปลูกฝิ่นได้เงินเท่าไร และเก็บท้อพื้นเมือง (ลูกเล็ก) ขายได้กี่บาท ก็ทรงพบว่าฝิ่นกับท้อพื้นเมืองทำเงินให้เกษตรกรเท่าๆ กัน... " " ถ้าท้อลูกนิดๆ ยังทำเงินให้เกษตรกรได้ดีเท่าฝิ่นแล้ว เราก็ควรจะเปลี่ยนยอดให้ออกลูกมาเป็นท้อใหญ่ๆ หวานน้ำ สีส้มพุดังกับแก้มสาวในนิทานจีน เมื่อรายได้จากท้อและผลไม้อื่นสูงกว่าฝิ่นแล้ว ฝิ่นก็จะสาบสูญไปเองตามธรรมชาติ ไม่ต้องใช้กำลังผลักดันแต่อย่างใด "

จากการดำเนินงานพัฒนาชาวเขามากกว่า 38 ปี ปัจจุบันพื้นที่ที่เคยเต็มไปด้วยดอกฝิ่น จึงกลายเป็นผืนดินที่สร้างมูลค่าผลผลิตเกษตรอย่างมากมาย เป็นแหล่งผลิตผลไม้ พืชผักเมืองหนาวหลายชนิด พืชที่สำคัญของประเทศได้แก่ บัวผ้อ พลัม ท้อ สาลี่ สตรอเบอร์รี่ อะโวคาโด และเสาวรส

ตามข้อมูลในรายงานด้านการพัฒนา มูลนิธิโครงการหลวง ประจำปีงบประมาณ 2548 ระบุว่า มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 2,494 ราย พื้นที่ปลูก 18,934 ไร่ ได้ผลผลิตรวม 460,570 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่ารายได้ 9.8 ล้านบาท ช่วยให้นักคนไทยไม่ต้องสูญเสียเงินเพื่อการนำเข้าผัก ผลไม้จากต่างประเทศ ในทางตรงกันข้ามกลับสามารถผลิตไว้บริโภคตามฤดูกาลได้เอง เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชาวเขา ทำให้เกษตรกรภาคเหนือมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550)

ประเทศไทยขึ้นชื่อได้ว่าเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ และมีการทำเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ส่งออกผลผลิตทางการเกษตรเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ผลไม้เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย โดยสามารถทำรายได้เข้าประเทศปีละหลายพันล้านบาท และผลไม้ไทยยังเป็นที่ยอมรับบริโภคกันทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ ความต้องการบริโภคผลไม้ฉบับวันจะเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากสาเหตุหลักคือจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นและความสนใจในสุขภาพก็มีมากขึ้นด้วย ในการผลิตผลไม้ได้ได้ว่าไทยเป็นประเทศที่มีสภาพพื้นที่และภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการผลิตผลไม้เมืองร้อนหลากหลายชนิด ตั้งแต่ภาคเหนือจนถึงภาคใต้ ส่วนฤดูกาลให้ผลผลิตผลไม้แต่ละชนิดก็ยิ่งแตกต่างกันไปในแต่ละสภาพพื้นที่ของแต่ละภาค จึงเป็นข้อดีประการหนึ่งที่ส่งผลให้ไทยมีผลไม้หลากหลายชนิดหมุนเวียนออกสู่ตลาดตลอดทั้งปี แต่ก็มีกรนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศอยู่เหมือนกัน ผลไม้เมืองหนาวก็เป็นหนึ่งในผลที่มีกรนำเข้าจากต่างประเทศ เนื่องจากการผลิตยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคในประเทศ

ท้อ เป็นหนึ่งในผลไม้ที่มีกรนำเข้าจากต่างประเทศโดยเฉพาะจีน ท้อจัดเป็นผลไม้เมืองหนาวมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Prunus persica* อยู่ในวงศ์ ROSACEAE เป็นไม้ผลยืนต้นผลัดใบ ขนาดค่อนข้างเล็ก ทรงต้นเป็นพุ่มแฉก กิ่งก้านเล็กน้อย มีอายุสั้นแต่ให้ผลดก ตกผลเร็วประมาณปีที่ 3 หรือ 4 ผลคล้ายบ๊วยแต่ขนาดใหญ่กว่า ผิวมีขนละเอียดปกคลุมไปทั่ว เมื่อสุกผิวเปลี่ยนเป็นสีเหลืองแกมแดง สีของเนื้อมีตั้งแต่สีเหลืองจนถึงสีขาว ท้อเป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีบนพื้นที่ที่มีความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล ปลูกได้ดีบนภูเขาสูงทางภาคเหนือ

ปัจจุบันความต้องการในการบริโภคท้อในระดับประเทศเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีการนำเข้าเพิ่มขึ้นเพราะว่าการผลิตในประเทศยังไม่เพียงพอต่อผู้บริโภค ต้องมีการเร่งพัฒนาในเรื่องของชนิดพันธุ์ การดูแล การควบคุมคุณภาพของผลผลิตตลอดจนการศึกษาความต้องการของตลาด และเพิ่มพื้นที่ปลูกเพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตให้เพียงพอในตลาด

การผลิตท้อในพื้นที่บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีเกษตรกรผู้ปลูกท้อ 128 ราย มีพื้นที่เพาะปลูก 192 ไร่ และมีเกษตรกรที่ส่งผลผลิตให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง 13 ราย เป็นเกษตรกรรายใหม่ 7 รายของในปี 2549 - 2550 พื้นที่ของเกษตรกรผู้ที่ส่งให้ศูนย์

พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง 85 ไร่ จะเก็บเกี่ยวผลผลิตท่อได้ในช่วงเดือนมีนาคมจนกระทั่งเดือน มิถุนายนซึ่งแล้วแต่พันธุ์ แต่ผลผลิตส่วนใหญ่จะเก็บเกี่ยวอยู่ในช่วงกลางเดือนเมษายนถึงเดือน พฤษภาคม ซึ่งจะให้ผลผลิตประมาณ 450 กิโลกรัม/ไร่

พันธุ์ที่นิยมปลูก (<http://www.moac.go.th/builder/bhad/peach.php>) ได้แก่ พันธุ์เออลี่แกรนด์ พันธุ์ทรอปิคัลบีดี พันธุ์เจด

ถึงแม้เกษตรกรบ้านขุนวางจะมีอาชีพหลัก คือ การปลูกไม้ดอก แต่เกษตรกรนิยมปลูกท่อ รองจากการปลูกไม้ดอก เพราะมีการตลาดรองรับที่ดีคือสามารถส่งขายที่โครงการหลวงได้ แต่ก็มี ปัญหาที่ทำให้เกิดข้อจำกัด ทั้งทางด้านพื้นที่ทำกิน ปัญหาหนี้สิน ชาวบ้านมีภาระหนี้สินผูกพันกับ โครงการหลวงและภาระหนี้สินจากการกู้ยืม เช่น กู้จากกองทุนเงินล้าน กู้ยืมจากเพื่อนบ้าน ปัญหา เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ มักประสบปัญหาราคาพืชผลตกต่ำ ปัญหาดอกไม้เป็นโรค ปัญหาการ เปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ๆ ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งหลังไหลเข้ามาสู่ชุมชนและชุมชนชาวเขาเองเริ่มเปิดตัวมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น จึงได้รับอิทธิพล จากกระแสวัฒนธรรม ค่านิยมภายนอกมากยิ่งขึ้น เทคโนโลยีบางอย่างได้กลายมาเป็นปัจจัยพื้นฐาน ของชีวิต โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ซึ่งรับและสนใจสิ่งใหม่และทันสมัย เกิดช่องว่างระหว่างคนรุ่น ใหม่กับคนรุ่นเก่า คนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม (<http://www.fhhproject.com/File/Hmong/Khunvang.doc>) จึงทำให้ระบบการปลูกพืช รวมถึงชีวิต ความเป็นอยู่ของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก ประกอบกับในพื้นที่อำเภอแม่วาง ยังไม่มีผู้ศึกษาในเรื่องนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่อิทธิพลต่อการขยายพื้นที่ ปลูกท่อของเกษตรกรบ้านขุนวาง อำเภอแม่วาง เพื่อจะนำไปปรับปรุงโครงสร้างและระบบการผลิต การเกษตรในพื้นที่อำเภอแม่วางและพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการขยายพื้นที่ปลูกท่อของ เกษตรกรบ้านขุนวาง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจระหว่างผู้ที่ต้องการขยายพื้นที่ เพาะปลูกและผู้ที่ไม่ต้องการขยายพื้นที่เพราะปลูกท่อ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขยายพื้นที่ปลูกท่อของเกษตรกรบ้านขุนวาง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการปลูกท้อในพื้นที่อำเภอแม่วาง และในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

1.4 ขอบเขตการวิจัยและวิธีการวิจัย

1.ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคม ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการขยายพื้นที่ปลูกท้อเกษตรกรบ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

2.ประชากรที่ใช้ศึกษา

ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกท้อในบ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 128 ราย

3.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

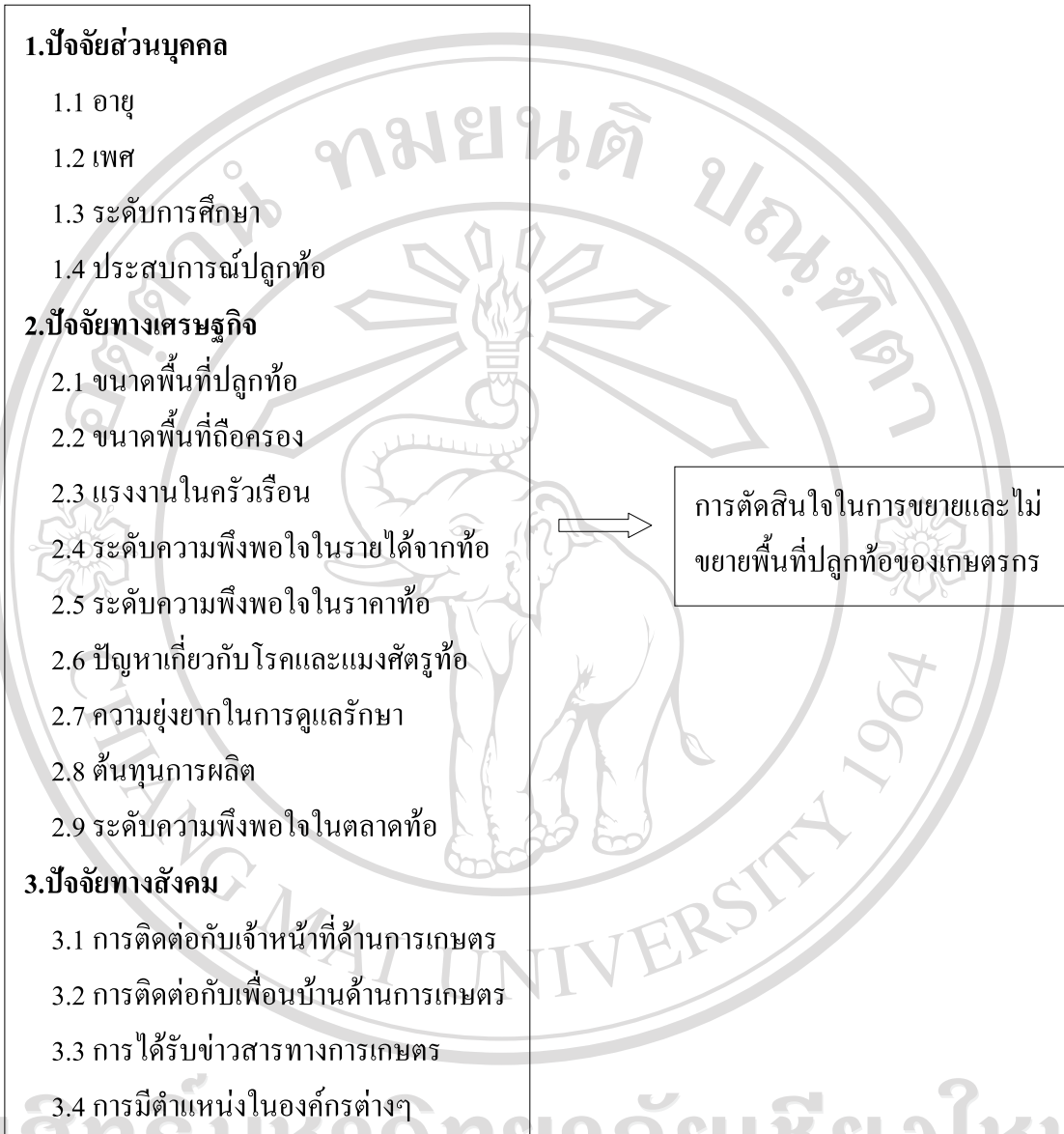
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปสอบถามซึ่งคำถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกท้อบ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 2 การตัดสินใจในการขยายพื้นที่ปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกท้อบ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกท้อบ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์

การตัดสินใจขยายพื้นที่ปลูกท้อ หมายถึง ความต้องการจะขยายพื้นที่ปลูกท้อของเกษตรกรให้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมในปีต่อไป

การตัดสินใจไม่ขยายพื้นที่ปลูกท้อ หมายถึง ความต้องการที่จะไม่ขยายพื้นที่ปลูกท้อของเกษตรกรแต่ยังคงพื้นที่เดิมไว้ในปีต่อไป

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกท้อในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ท้อ หมายถึง ไม้ผลเมืองหนาวที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Prunus persica*

อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกรจนถึงวันที่สำรวจ

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของเกษตรกรที่สำเร็จชั้นสูงสุด

ประสบการณ์ปลูกท้อ หมายถึง จำนวนปีตั้งแต่เกษตรกรเริ่มปลูกท้อ

ขนาดพื้นที่ปลูกท้อ หมายถึง จำนวนพื้นที่ปลูกท้อทั้งหมด วัตถุประสงค์เป็นไร่

ขนาดพื้นที่ถือครอง หมายถึง จำนวนพื้นที่ที่เกษตรกรถือครองอยู่โดยมีสิทธิในการใช้พื้นที่ วัตถุประสงค์เป็นไร่

แรงงานในครัวเรือน หมายถึง สมาชิกในครอบครัวที่สามารถทำการเกษตรได้ วัตถุประสงค์โดยเทียบเท่าแรงงานชาย

รายได้จากท้อ หมายถึง จำนวนเงินที่ได้จากการจำหน่ายท้อ

ราคาท้อ หมายถึง ราคาที่ตั้งโดยโครงการหลวง และจากเกษตรกรตั้งขายเอง

โรคและแมลงศัตรูท้อ หมายถึง โรคและแมลงที่เป็นอุปสรรคต่อการปลูกท้อ

ความยุ่งยากในการดูแลรักษา หมายถึง ขั้นตอนต่างๆ ในการดูแลท้อ

ต้นทุนการผลิต หมายถึง เงินทุน อุปกรณ์ และปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นในการปลูกท้อ

ตลาดท้อ หมายถึง ระดับความพอใจเรื่องแหล่งที่จำหน่ายผลผลิต วัตถุประสงค์เป็นระดับความพอใจ

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง การขอคำแนะนำ และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ

การพบปะกับเพื่อนบ้าน หมายถึง การและเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการปลูกท้อ ระหว่างเกษตรกรกับเพื่อนบ้าน

การได้รับข่าวสาร หมายถึง การได้รับความรู้ที่เกษตรกรได้รับจากสื่อต่างๆ ด้านการเพาะปลูก จากแหล่งต่างๆ คือ 1)เพื่อนบ้าน 2)ผู้นำชุมชน 3)เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 4)สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

การมีตำแหน่งในองค์กรต่างๆ หมายถึง การเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานโครงการหลวง การเป็นเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ การเป็นพนักงานในหน่วยงานโครงการหลวง การเป็นพนักงานศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่างๆ กรรมการกลุ่มเกษตรกร